

~ АНАЛІЗ, АУДИТ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ~

УДК 658.14

DOI:10.32680/2409-9260-2021-9-10-286-287-106-111

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Волкова Н.А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail navolkova7@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6401-5584

Анотація. Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій формування та використання фінансових ресурсів підприємств, пошук шляхів ефективного їх використання. Методика. Під час здійснення дослідження використовувалися системно-аналітичний метод; методи аналізу динаміки – для виявлення тенденцій зміни показників фінансової стійкості та платоспроможності; методи аналізу структури – для визначення структури капіталу підприємств; табличний метод – для наочного відображення інформації. Результати. Аналіз складу та структури капіталу підприємств сільськогосподарства, промисловості, будівництва дозволив виявити основні тенденції, проблеми формування фінансових ресурсів, надати рекомендації, стосовно підвищення рівня фінансового стану та платоспроможності. Практична значимість. Результати проведеного аналізу дозволили виявити проблеми формування джерел фінансування засобів підприємств України в галузях промисловості та будівництва, обґрунтована необхідність прийняття відповідних управлінських рішень з метою підвищення їх фінансового стану.

Ключові слова: фінансові ресурси, власний капітал, залучений капітал, активи, фінансова стійкість, платоспроможність.

CURRENT TRENDS IN THE FORMATION AND USE OF FINANCIAL
RESOURCES OF UKRAINIAN ENTERPRISES

Volkova Nina, PhD in Economics, Associate professor of the Department of Economic analysis, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail navolkova7@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6401-5584

Abstract. The purpose of the article is to analyze the dynamics of the formation of sources of financing for assets of enterprises in the main industries of Ukraine for the period 2018-2019, to identify the strengths and weaknesses of their financial condition and solvency. Method. The system-analytical method was used during the research; methods of dynamics analysis - to identify trends in financial stability and solvency; methods of structure analysis - to determine the capital structure of enterprises; tabular method - for visual display of information.

Results. The article analyzes the composition and structure of funds of enterprises in the main industries and the sources of their financing, which revealed the main patterns in the use of capital. Enterprises in the industrial and construction industries are characterized by a high degree of financial risk, as evidenced by the large share of borrowed capital in the amount of funding sources. The extremely low share of equity capital affects the degree of dependence of enterprises in these industries on borrowed capital. Scientific novelty lies in identifying the strengths and weaknesses of the formation and use of financial resources of enterprises in agriculture, industry, construction, the formulation of management decisions aimed at reducing the degree of financial risk. Practical importance. The results of the analysis of the structure of assets and liabilities revealed the problems of forming the resources of Ukrainian industrial and construction enterprises. The high financial level is low, the solvency of enterprises requires the adoption of appropriate management decisions to improve their financial condition. The agricultural sector is distinguished by a high level of solvency, financial independence, but the share of profitable enterprises in this sector is not high.

Keywords: financial resources, equity, borrowed capital, assets, financial stability, solvency.

JEL Classification: D240, O120

Постановка задачі. В системі управління організацією важливе місце займає її загальна економічна стратегія, або стратегія економічного розвитку, компонентом якої, причому досить істотним, є фінансова стратегія. Істотність ця пояснюється координуючою роллю фінансів в системі управління організацією, а також тим особливим місцем, яке займають фінансові ресурси серед інших ресурсів організації - матеріальних і трудових, оскільки саме фінансові ресурси можуть бути конвертовані в будь-який інший вид ресурсів з мінімальним тимчасовим лагом.

Управління фінансовими ресурсами організації може розглядатися як її довгострокова

програма дій у сфері фінансів, є результатом стратегічного фінансового планування і включає в себе наступні основні елементи: ключову проблему; стратегічні (довгострокові) фінансові цілі діяльності організації, що описують їх фінансові показники; цільові значення цих показників; стратегічні фінансові заходи, що становлять суть довгострокової фінансової політики організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань поліпшення фінансового забезпечення, зокрема, формування та використання фінансових ресурсів господарюючими суб'єктами присвячено наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема: І.О. Бланка [1], Ю. Бригхем[2], Гудзь [3], К.В. Ізмайлової, О.О. Терещенко [4], Е. А.Шеремета та інших науковців.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний науковий доробок, праці вчених та інші публікації, проблеми особливості формування та управління фінансовими ресурсами потребують подальшого дослідження, яке спрямовано на виявлення закономірностей та специфічних особливостей їх використання в сучасних умовах функціонування суб'єкта господарювання.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в оцінці сучасних тенденції формування та використання фінансових ресурсів, пошуку шляхів підвищення фінансового стану та ліквідності підприємств України.

Основний матеріал. Будучи найбільш важливою складовою загальної економічної стратегії, фінансова стратегія спрямована на досягнення в довгостроковій перспективі цілей організації відповідно до її місії шляхом забезпечення формування і використання фінансових ресурсів, управління фінансовими потоками організації, і перш за все на забезпечення конкурентоспроможності організації, яка полягає в стійкості зростання обсягів виробництва, інвестиційної активності, інноваційної активності, добробуту працюючих і власників організації

Домінуюча мета формування капіталу підприємства - це задоволення необхідної потреби в придбанні активів і оптимізація структури даного суб'єкта господарювання з позицій забезпечення і створення умов ефективного його використання. З урахуванням такої мети виділимо ряд принципів, на основі яких будується процес формування капіталу підприємства.

По-перше, це облік стратегічних і тактичних перспектив розвитку господарської і фінансової діяльності конкретного підприємства. Необхідно підпорядкувати процес формування структури і обсягу капіталу завданням забезпечення фінансової і господарської діяльності не тільки в початковій стадії функціонування даного суб'єкта господарювання, але і в майбутню перспективу. Тут має велике значення організація планування на підприємстві.

По-друге, необхідно забезпечити відповідність між обсягом залученого капіталу і обсягом сформованих за рахунок цього капіталу активів підприємства. Потреба в капіталі підприємства заснована на потребі як в оборотних, так і у необоротних активах.

По-третє, необхідно забезпечити оптимальну структуру капіталу з точки зору його ефективного функціонування. Структурою капіталу багато в чому визначаються умови отримання бажаних високих результатів діяльності комерційної організації. Структура капіталу визначається співвідношенням позикових і власних коштів, які підприємство використовує в процесі своєї операційної та фінансової діяльності.

Структура капіталу впливає на значення коефіцієнта рентабельності власного капіталу і активів і визначає систему важливих для підприємства (особливо якщо воно прагне залучати позики) коефіцієнтів платоспроможності і фінансової стійкості, в результаті формує співвідношення таких основних показників, як прибутковість і ризик.

В четвертих, необхідно забезпечити умови високоефективного використання капіталу в процесі виробничої і фінансової діяльності підприємства. Реалізувати цей принцип можна шляхом максимізації коефіцієнта рентабельності власного капіталу при заданому для підприємства з найменшим рівнем фінансового ризику.

Питання, пов'язані з мінімізацією вартості капіталу та оптимізацією його структури, вимагають більш докладного розгляду з боку менеджменту і власників підприємства, оскільки є найбільш складними серед питань про те, як ефективно управляти формуванням капіталу.

В Україні станом на 1.09.2020 рік 65,2% підприємств до загальної кількості одержали прибуток, який склав 411809,9 млн. грн., 34,8% підприємств отримали збиток в сумі 318491,9 млн. грн.. Промислові підприємства створили 29% прибутку до загальної суми фінансового результату до оподаткування в цілому по Україні, тоді як частка прибутку

сільськогосподарських підприємств складала лише 0,08%, а частка прибутку підприємств будівничої галузі – 0,82% [7].

Прибутковість підприємств забезпечується багато в чому за рахунок того, яка структура засобів підприємств і які джерела їх формування використовували підприємства в процесі виробничо-фінансової діяльності. В таблиці 1 наведено склад і структура активів підприємств України за видами діяльності. Аналіз показав, що за 2018-2019 р. активи підприємств сільського господарства та будівництва збільшилися в вартісному вираженні, промислової галузі знизилась. В структурі активів промислових підприємств необоротні активи зменшилися як по сумі так і в структурі, в 2019 році вони склали 45%.

Таблиця 1

Динаміка складу та структури активів підприємств України за видами діяльності

Показники	Роки		Відхилення (+,-)
	2018	2019	
01	02	03	04
Усього активів, млн. грн.:			
Сільське, лісове та рибне господарство	36598,6	38612,2	+2013,6
Промисловість	82109,9	78685,7	-3424,2
Будівництво	38767,9	46121,1	+7353,2
У тому числі необоротних активів, млн. грн.			
Сільське, лісове та рибне господарство	13038,8	13358,5	+319,7
Промисловість	39505,3	35544,3	-3961,0
Будівництво	11710,6	12474,0	+763,4
Частка в структурі активів:			
Сільське, лісове та рибне господарство	0,36	0,35	-0,01
Промисловість	0,48	0,45	-0,03
Будівництво	0,30	0,27	-0,03
Оборотних активів, млн. грн.			
Сільське, лісове та рибне господарство	23551,4	25245,3	+1693,9
Промисловість	42603,5	42778,7	+175,2
Будівництво	26983,6	33556,2	+6572,6
Частка в структурі активів:			
Сільське, лісове та рибне господарство	0,64	0,65	+0,01
Промисловість	0,52	0,55	+0,02
Будівництво	0,70	0,73	+0,03

Джерело: розраховано за даними [7]

З Незважаючи на зростання суми необоротних активів у сільському господарстві та будівництві, частка їх в активах знижується і складає відповідно 35% та 27%. Розподіл в структурі активів галузей відбувається за рахунок збільшення вартості та частки оборотних активів. В структурі оборотних активів зростає вартість виробничих запасів, а також дебіторської заборгованості. З урахуванням того, що знижується частка підприємств, яка

генерує прибуток, збільшення вартості дебіторської заборгованості оцінюється негативно. Рівень ділової активності підприємств сільського господарства, промисловості та будівництва знижується за рахунок збільшення тривалості обороту швидко ліквідних активів.

Джерела формування активів підприємств основних галузей України за аналізований період продовжують змінюватися в сторону нарощування позикового капіталу (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка складу та структури пасивів підприємств України за видами діяльності

Показники	Роки		Відхилення (+,-)
	2018	2019	
01	02	03	04
Усього активів, млн. грн.: Сільське, лісове та рибне господарство	36598,6	38612,2	+2013,6
Промисловість	82109,9	78685,7	-3424,2
Будівництво	38767,9	46121,1	+7353,2
У тому числі власний капітал, млн. грн. Сільське, лісове та рибне господарство	25609,4	24424,2	-1185,2
Промисловість	7099,7	6648,0	-451,7
Будівництво	2158,9	2693,8	+534,9
Частка в структурі пасивів: Сільське, лісове та рибне господарство	0,70	0,63	-0,7
Промисловість	0,09	0,08	-0,01
Будівництво	0,06	0,06	-
Залучений капітал, млн. грн. Сільське, лісове та рибне господарство	10989,2	14188,0	+3198,8
Промисловість	75010,2	72037,7	-2972,5
Будівництво	36594,0	43427,3	+6833,3
Частка в структурі пасивів: Сільське, лісове та рибне господарство	0,30	0,27	-0,03
Промисловість	0,91	0,92	-0,01
Будівництво	0,94	0,94	-

Джерело: розраховано за даними [7]

Найбільш критично положення в структурі капіталу склалося в промисловій галузі, частка власних джерел в пасивах складає лише 8%, тоді як позиковий капітал займає 92%. Таке розподілення в структурі джерел фінансування свідчить про втрату автономії та залежність промислових підприємств від залученого капіталу. Така тенденція спостерігається і в будівельній галузі, де на частку власного капіталу припадає лише 6%, тоді як на залучений – 94%.

Підприємства галузі сільського господарства мають більш раціональну структуру капіталу, так на власні джерела припадає 63%, на залучені – 27%. Фінансування засобів відбувається за рахунок власного капіталу, який має високу ступінь мобільності.

Сформована структура активів і пасивів підприємств значно впливає на їх фінансовий стан (табл. 3).

Аналіз даних таблиці 3 показав, що галузь сільського господарства, незважаючи на деяке зниження, є автономна і незалежна, має високий рівень маневреності власного оборотного капіталу. Підприємства сільського господарства України за період 2018-2019 років були ліквідні та платоспроможні.

Таблиця 3

Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємств України за видами діяльності

Показники	2018 р.			2019 р.		
	Сільське господарство	Промисловість	Будівництво	Сільське господарство	Промисловість	Будівництво
Коефіцієнт автономії	0,7	0,09	0,06	0,63	0,08	0,06
Коефіцієнт фінансового ризику	0,43	10,6	16,9	0,6	10,8	16,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,49	-4,6	-4,4	0,45	-4,3	-3,6
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,45	0,78	0,92	2,0	0,78	0,96

Джерело: розраховано за даними [7]

Велика частка позикового капіталу в складі пасивів підприємств промислової та будівельної галузі вплинула на рівень їх фінансової стійкості. Рівень фінансової незалежності підприємств цих галузей не відповідає рекомендованому, який повинен бути не менше 50% власного капіталу в сумі джерел фінансування активів. У 2019 підприємства промислової галузі забезпечували свої пасиви тільки на 8% власним капіталом, що вплинуло на зростання фінансового ризику. У розрахунку на одиницю власного капіталу припадає 10,8 одиниць використання позикового капіталу. Підприємства галузі не мають власного оборотного капіталу, рівень їх платоспроможності вкрай низький. Така ж тенденція зростання фінансових ризиків спостерігається і в будівельній галузі.

Висновки. Результати аналізу фінансових коефіцієнтів лягають в основу прогнозування їх значень при розробці фінансової стратегії на наступний період. Порівняльна оцінка і діагностика відхилень фінансових коефіцієнтів можуть бути проведені і в процесі реалізації фінансової стратегії з метою виявлення поточних відхилень від цільових значень, встановлення причин їх виникнення і коригування стратегічних фінансових заходів і визначаються ними фінансових потоків з метою усунення виявлених відхилень.

При реалізації фінансової стратегії управління фінансовими ресурсами повинна підтримуватися достатній ступінь стійкості фінансового стану підприємств, що визначається відповідними значеннями фінансових коефіцієнтів і забезпечується проведенням необхідних стратегічних фінансових заходів, які базуються на довгостроковому цільовому прогнозі фінансових потоків підприємств.

Поглиблення використання позикових ресурсів в якості головного джерела фінансування, є понад ризикованості. Фінансова політика підприємств повинна бути націлена на створення системи захисту в використанні власного капіталу, знижуванні ризику втрати рівня платоспроможності за рахунок підвищення ділової активності, рентабельності капіталу, що в свою чергу повинно забезпечуватися ефективним використанням виробничого потенціалу галузей.

Список літератури

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К.: Ника-Центр, Эдбга, 2001. 528с. [in Ukrainian].
2. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: полный курс / [Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В. В. Ковалева]. СПб: Экономическая школа, 2000. Т. 2. 669 с.
3. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємства: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. 166с.
4. Терещенко О.О. Фінансови санація та банкрутство підприємства: навчальний

посібник. КНЕУ, 2008. 412 с.

5. Bernstein, L. A., Wild J.J. Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation. McGrawHill, 2006. 738 p.

6. Fabozzi, F. J. Financial Management and Analysis. F. J. Fabozzi. & Sons. Inc., 2008. 1022 p.

7. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2021).

References

1. Blank I. A. (2001). Finansovyi menedzhment: uchebnyi kurs. K.: Nika-Tsentr, Edbga [in Ukrainian].

2. Brighkem Yu. (2000). Finansovyi menedzhment: polnyi kurs / [Yu. Brighkem, L. Gapenski; per. s angl. pod red. V. V. Kovaleva]. SPb: Ekonomicheskaya shkola [in Russia].

3. Gudz' T. P. (2007). Sistema rann'ogo viyavlennya ta podolannya finansovoï krizi pidpriemstva: monografiya. Poltava: RVTs PUSKU [in Ukrainian].

4. Tereschenko O. O. (2008). Diahnostyka finansovoho stanu pidpriemstva: monohrafiia. Kyiv: Vyd-vo KNEU [in Ukrainian].

5. Bernstein, L. A., Wild, J. J. (2006). Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation. McGraw Hill.

6. Fabozzi, F. J. (2008). Financial Management and Analysis. John Wiley & Sons, Inc.

7. State Statistics Service of Ukraine (2019). Official web-site. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 09 October, 2021).